

TRØNDESK HØYRERADIKALISME - I FRED OG KRIG

NASJONAL SAMLING I TRONDHEIM OG STRINDA

1933 - 1945

av

PER RYGG

*Utdelt
% Universitetet i Trondheim
Historisk Institutt
Toss Dragvoll*

Hovedoppgave i historie
Historisk institutt
Universitetet i Trondheim
Høsten 1983

Magne Skodvin skyldtes dette at dels ble det lagt vansker i veien for de som ønsket å melde seg ut, og dels fordi mange trolig i praksis forsøkte å løse seg fra partiet uten å ta de ulempene som fulgte med en formell utmelding.⁵⁹⁾ Reaksjonene mot to partitillitsmenn i Trondheim som meldte seg ut i løpet av 1944, tyder på at det har vært en slik sammenheng. Den ene, lagfører for Bispehaugen NS-lag, fikk beskjed fra fylkesfører Rogstad og byens NS-rådmann umiddelbart etter at han hadde meldt seg ut, om at han var avskjediget på dagen fra sin stilling i kommunen.⁶⁰⁾ Den andre, som en tid var partiets organisasjonsleder i Sør-Trøndelag, nektet å gjøre tjeneste i "Hirdens Bedriftsvern" etter at han hadde gått ut av partiet sommeren 1944.⁶¹⁾ Vedkommende fikk vite at dersom han fastholdt sin nektelse, ville han bli stilt for krigsrett og skutt. Denne beskjeden kom også fra Rogstad.⁶²⁾ Når utmeldinger kunne føre til så drastiske reaksjoner, må en kunne anta at mange ikke torde eller ville ta de konsekvenser som førte med dette. Flere vitneforklaringer peker på at det etter unntakstilstanden i Trondheim i oktober 1942, ble nærmest umulig å melde seg ut av partiet.⁶³⁾ På slutten av krigen har det derfor trolig i første rekke vært personer som fylkesledelsen ikke ønsket å ha som medlemmer, altså de ekskluderte, som utgjorde hovedtyngden av utmeldingene.

E: Frontkjemperne.

NS hadde blant sine medlemmer en rekke personer som var innstilt på å gjøre en aktiv innsats for partiet. Denne gruppens engasjement og innsatsvilje ble i første rekke kanalisert gjennom Hirden og frontkjemperbevegelsen.

I vårt datamateriale har vi opplysninger om 110 personer fra Trondheim og 33 fra Strinda som ble dømt for frontkjemper-tjeneste. Av disse var 12 kvinner (11 fra Trondheim og 1 fra Strinda). Disse gjorde tjeneste som frontsøstre. I tillegg har vi funnet navnet på 40 falne frontkjempere fra Trondheim

og 2 fra Strinda.⁶⁴⁾ Dette gir totalt 185 frontkjempere fra disse to kommunene. Muligens har det utover dette tallet vært enkelte frontkjempere som ikke var medlemmer av NS, men det kan neppe ha vært særlig mange.⁶⁵⁾ Blant de falne kan det for øvrig også være enkelte som ikke var medlemmer av partiet.

Vi skal i det følgende, på grunnlag av de 143 frontkjemperne vi har registrert i datamaterialet, gi enkelte sosiale kjenne-tegn ved denne gruppen.

Tabell 28: Frontkjempere. Alder ved innmelding. Trondheim og Strinda.

Alder	Trondheim		Strinda		Alle	
	RÅTall	Pst.	RÅTall	Pst.	RÅtall	Pst.
18	22	20,0	10	30,3	32	22,4
19-24	10	10,0	11	33,3	21	14,7
25-29	10	10,0	3	9,1	13	9,1
30-39	0	0,0	1	3,0	1	0,7
40	10	10,0	0	0,0	10	7,0
Sum	110	100,0	34	100,0	144	100,0

Tabellen viser at frontkjemperne utgjorde en svært ung gruppe av partiets medlemmer. 58,1% var 25 år eller yngre da de meldte seg inn i NS. Av disse var igjen 22,4% under 19 år. Blant de falne var gjennomsnittsalderen 23 år. Den yngste falt 17 år gammel, 6 falt 18 år gamle og 6 19 år gamle.⁶⁶⁾ Det vil med andre ord si at nesten en tredjedel av de falne frontkjemperne falt før de hadde fylt 20 år. Aldersprofilen på partiets frontkjempere fra Trondheim og Strinda synes således å bekrefte inntrykket fra Blindheims undersøkelse.⁶⁷⁾

Det relativt sett høye tallet på frontkjempere over 51 år har trolig sammenheng med at frontkjemperbevegelsen forutsatte oppbyggingen av et visst administrativt apparat. I slike

Jeg tviler ikke på at du vil få tilgjengelige
kpl. fra Bergens undersøkelsen om du kontakter
universitetslektor Stein Ngelvik Larsen,
Fot. Hvidv. Mowinkelst. 132. 5033 Fyllingsdalen.
(Laget "Fra ide til dom" sammen med prof.
Roef Danielsen. Univers. Forlaget).

Kaller:

Forskningsleder Bernt Hagtvad (Chr. Michelsens-
inst. Bergen) Bopel: Linnestgt 2. Oslo 6. (Scharffen-
bergs gamle leilighet.) Det er vel best å spørre
hvordan en skal gå frem for å få de
fall som finnes. Vær fars du megge, men
mulig fordeling.

Kallers hvor jeg fallene de har kan multipliseres
med ca. 4-5. Føles. har jeg fra Anna

Prald-Petersen, (fjatt Dahl) Box 85. 7501 Namsos en gang
fjatt en liste på hele 14 navn bare der fra distrikt.
(Tel. 077. 73038)

og boken å nevne "Lebensbarn" vil jeg tro bare belastet uten
noen forbindelse ^{til temaet}. Denne ideelle og humanitære organi-
sasjonen har ja fjatt en så slagside artet omtale
i sensasjonspressen at bare å nevne den virker belastende.